
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
С. Македонија

Воронешки државен универзитет
Русија

Универзитет имени Гоце Делчева,
г. Штип, С. Македонија

Воронежский государственный университет
Россия

Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Voronezh State University
Russia

Петта меѓународна научна конференција

Пятая международная научная конференция

Fifth International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

8-9 октомври 2020 / 8-9 октябрия 2020 / 8-9 October 2020

Штип

Штип

Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
С. Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
С. Македонија
Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Петта меѓународна научна конференција

Пятая международная научная конференция

Fifth International Scientific Conference

**ФИЛКО
FILKO**

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЯ, КУЛЬТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

**ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS**

8-9 октомври 2020 | 8-9 октябрия 2020 | 8-9 October 2020

Штип

Штип

Stip

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

ФИЛКО
FILKO

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков
Наташа Сараfoва
Ирина Аржанова
Кире Зафиров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет

Филолошки факултет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

316.7(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција филологија, култура и образование (5 ;
2020 ; Штип)

Зборник на трудови / Петта меѓународна научна конференција ФИЛКО
филологија, култура и образование, 8-9 октомври 2020, Штип = Сборник
статей / Пятая международная научная конференция ФИЛКО филология,
культура и образование, 8-9 октября 2020, Штип = Conference proceedings
/ Fifth International scientific conference FILKO philology, culture and
education, 8-9 October 2020, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев”,
2021. - 465 стр. ; 21 см

Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-787-2

1. Напор. ств. насл.

а) Културологија -- Собири

COBISS.MK-ID 52932613

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Жана Грачева, Филолошки факултет при ВГУ
Весна Коцева, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Алемпиевиќ (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчиќ-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Неџати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чалџшкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)
Марија Рејес Ферер (Шпанија)
Технички секретар
Нагаша Сарафова
Јована Караниќиќ-Јосимовска
Ирина Аржанова
Главен и одговорен уредник
Драгана Кузмановска

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Жанна Грачева, Филологический факультет при ВГУ
Весна Коцева, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македония)
Даниела Коцева (Македония)
Драгана Кузмановска (Македония)
Ева Ѓергиевска (Македония)
Мария Кусевска (Македония)
Силвана Симоска (Македония)
Татјана Стојановска-Иванова (Македония)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софја Алемпиевич (Россия)
Татјана А. Тернова (Россия)
Татјана Атанасоска (Австрия)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Юлиа Дончева (Болгария)
Биљана Марич (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)
Вольф Ошлис (Германия)
Волфганг Моч (Германия)
Мария Рейес Феррер (Испания)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Ева Бартос (Польша)
Михал Ванке (Польша)
Майкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Тамара Валчич-Булич (Сербия)
Ахмед Гюншен (Турция)
Неджати Демир (Турция)
Шерифе Сехер Эрол Чалышкан (Турция)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)
Ученый секретарь
Нагаша Сарафова
Йована Караникич-Йосимовска
Ирина Аржанова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонский язык)

Марьяна Розенфельд (русский язык)

Бильяна Иванова (английский язык)

Снежана Кирова (английский язык)

Татьяна Уланска (английский язык)

Техническое редактирование

Костадин Голаков

Наташа Сарафова

Ирина Аржанова

Кире Зафиров

Адрес организационного комитета

Университет им. Гоце Делчева – Штип

Филологический факультет

ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронежский государственный университет

Филологический факультет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия

Э-почта: filko.conference@gmail.com

Веб-сайт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Zhana Gracheva, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Daniela Koceva (Macedonia)
Dragana Kuzmanovska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (Macedonia)
Violeta Dimova (Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Alempijevic (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Ewa Bartos (Poland)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Maria Reyes Ferrer (Spain)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalışkan
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Michael Rockland (USA)
Conference secretary
Natasha Sarafova
Jovana Karanikic-Josimovska
Irina Arzhanova
Editor in Chief
Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)
Maryana Rozenfeld (Russian)
Biljana Ivanova (English)
Snezana Kirova (English)
Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kostadin Golakov
Natasha Sarafova
Irina Arzhanova
Kire Zafirov

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faculty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State University

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Suzana R. Bunčić - ANDRIĆ'S EARLY STORIES WITH ELEMENTS OF ALLEGORY AND SATIRE	13
2. Катерина Видова - ГЛАГОЛСКИОТ ПРИЛОГ ВО УЛОГА НА ПРИЛОШКА ОПРЕДЕЛБА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И НЕГОВИТЕ АНГЛИСКИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ	19
3. Ана Витанова - Рингачева - СОБИРАЧИТЕ НА МАКЕДОНСКОТО НАРОДНО ТВОРЕШТВО ОД ЦЕПЕНКОВ ДО ДЕНЕС (НА 100-ГОДИШНИНАТА ОД СМРТТА НА МАРКО ЦЕПЕНКОВ)	27
4. Бранка Гривчевска - МОДУЛАЦИЈАТА КАКО ПРЕВЕДУВАЧКА ПОСТАПКА ВО МАКЕДОНСКИОТ ПРЕВОД НА РОМАНОТ „ПАЛОМАР“ ОД ИТАЛО КАЛВИНО	33
5. Сашка Грујовска-Миланова - ИНТЕГРАЦИЈА НА ГЕРМАНИЗМИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	43
6. Јованка Денкова - СОЦИЈАЛНИТЕ РАСКАЗИ НА АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ И БОРИС БОЈАЦИСКИ	49
7. Марија Ѓорѓиева Димова - ИНТЕРДИСКУРСИВНИТЕ ДИЈАЛОЗИ НА ЛИРИКАТА.....	57
8. Ивана Ѓорѓиева, Александар Нацов - ГАСТРОНОМСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ИСТОЧНИОТ РЕГИОН НА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	69
9. Биљана Иванова, Драгана Кузмановска, Снежана Кирова ПРЕДНОСТИ ПРИ УЗУЧУВАЊЕТО НА СТРАНСКИ ЈАЗИК ОД НАЈМАЛА ВОЗРАСТ	75
10. Билјана Ивановска, Марија Кусевска, Цвета Мартиновска Банде ЈАЗИЧЕН КОРПУС НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ ПО АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	79
11. Лела Ивановска - КРЕАТИВНОСТА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК	87
12. Natka Jankova Alagjovska - INTERCULTURAL COMMUNICATION CONGITION OF ENGLISH LANGUAGE TEACHERS IN OUR COUNTRY AND ABROAD	95
13. Сашка Јовановска - УСВОЈУВАЊЕ ВТОР ЈАЗИК- ПЕДАГОШКА ГРАМАТИКА	105
14. Луси Караниколова-Чочоровска - „ПРОСВЕТИТЕЛСТВОТО ВО ЈУЖНОСЛОВЕНСКИТЕ ЛИТЕРАТУРИ“ (ПРЕГЛЕД)	113
15. Карначук Ирина Јурьевна - ПОРЯДОК СЛОВ И ИНВЕРСИЈА КАК СПОСОБИ ВЪРАЖЕНИЯ ЕКСПРЕССИВНОСТИ	119
16. Милена Касапоска-Чадловска - ГРАМАТИКАТА ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ФРАНЦУСКИ ЈАЗИК ЗА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ	123
17. Лидија Ковачева - ДЕМОНОЛОШКИТЕ ПРЕТСТАВИ КАЈ АСИРЦИТЕ И БАБИЛОНЦИТЕ	133
18. Славчо Ковилоски - ПРОТОТИПИ НА ЖЕНСКИ ЛИКОВИ ВО МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ И ФОЛКЛОРОТ ОД XIX ВЕК	141
19. Весна Кожинкова - РЕФЕРЕНЦИЈАЛНОСТА ВО РОМАНОТ „МЕМОАРИТЕ НА АЛБЕРТ АЛНШТАН“ ОД КИРЕ ИЛИЕВСКИ.....	149

20. Кристина Костова, Марија Крстева, Наталија Попзарјева, Крсте Илиев, Драган Донеv - ДРАМАТА ВО СРЕДЕН ВЕК КАКО ОСНОВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ НА КУЛТУРНИОТ ИДЕНТИТЕТ ВО АНГЛИЈА	155
21. Мирјана Коцалева, Александра Стојанова, Билјана Златановска, Наташа Стојковиќ - ПРИМЕНА НА РАЗЛИЧНИ МЕТОДИ НА УЧЕЊЕ НА ИНФОРМАТИЧКИТЕ ПРЕДМЕТИ	163
22. Весна Коцева - ГЛАВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА КОМУНИКАТИВНИОТ ПРИСТАП	169
23. Весна Коцева, Марија Тодорова - ОСНОВНИ НАЧЕЛА НА ПРИРОДНИОТ ПРИСТАП НА КРЕШЕН И ТЕРЕЛ	177
24. Даниела Коцева, Шукрије Барути, Снежана Мирасчиева - ЈАЗИКОТ И ГОВОРОТ ВО ФУНКЦИЈА НА ОПШТЕСТВЕНА И ИНДИВИДУАЛНА АДАПТАЦИЈА	183
25. Даниела Коцева, Снежана Мирасчиева - РЕФЛЕКСИЈАТА НА ОДДЕЛНИ ТЕЛЕВИЗИСКИ СОДРЖИНИ И ПОЈАВАТА НА НАСИЛСТВО КАЈ ДЕЦАТА	191
26. Драгана Кузмановска, Лидија Ристова, Биљана Иванова МОЌТА НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ ВО СВЕТОТ НА РЕКЛАМИТЕ	199
27. Marija Kusevska - WHERE DIRECTNESS AND INDIRECTNESS RESIDE	207
28. Лидија Лумпова - СООТНОШЕНИЕ ГОЛОСА АВТОРА И ГОЛОСОВ ГЕРОЕВ В ХУДОЖЕСТВЕННИХ СИСТЕМАХ ТОЛСТОГО И ДОСТОЕВСКОГО (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА -ЭПОПЕИ Л.Н. ТОЛСТОГО «ВОЙНА И МИР», РОМАНОВ Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ», «ИДИОТ», «БРАТЃЯ КАРАМАЗОВЫ»)	215
29. Ранко Младеноски - ХИПОТЕКСТОТ ВО ПОЕЗИЈАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ	223
30. К.А. Нагина - ТВОРЧЕСТВО Л.Н. ТОЛСТОГО В ПРОСТРАНСТВЕ СОВРЕМЕННОГО ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ	233
31. Георгий Недюрмагомедов - ФОРМИРОВАНИЕ МЕТАПРЕДМЕТНЫХ УМЕНИЙ УЧАЩИХСЯ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ В ПРОЦЕССЕ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	241
32. Першина Татьяна Ивановна - ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЕКТНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО ГЕОГРАФИИ	247
33. Мария Попова - РОЛЬ И ФУНКЦИИ МУЗЕЕВ В ФОРМИРОВАНИИ СОВРЕМЕННОГО ГУМАНИТАРИЯ	253
34. Vesna Prodanovska-Poposka - ACQUIRING PROPER PRONUNCIATION: AN OVERVIEW OF A SET OF EXERCISES FOR IMPROVING ENGLISH LONG /i:/ AND /u:/ VOWELS	259
35. Цветанка Ристова Магловска, Младен Мицевски ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ КАКО АЛАТКА ЗА ИНСПИРИРАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО УГОСТИТЕЛСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ	265
36. Петја Рогич, Драган Донеv - МИНАТИТЕ ВРЕМИЃА ВО БУГАРСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ПРЕВОД НА „ВУЈКО ВАЃА“ ОД АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ ВО ОДНОС НА МИНАТИТЕ ВРЕМИЃА ВО СРПСКИОТ ПРЕВОД	273

37. Наташа Сарафова - ВЛИЈАНИЕТО НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И КУЛТУРНИТЕ ПОЛИТИКИ ВРЗ ВИДЛИВОСТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ КНИЖЕВНОСТИ (Пример : Норвешка книжевност)	281
38. Наташа Сарафова, Марица Тасевска - АСПЕКТИ НА КНИЖЕВНИТЕ ИНДУСТРИИ ВО НОРВЕШКА	291
39. Simona Serafimovska - STRUCTURE OF THE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS AT THE UNIVERSITIES IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA	297
40. Елена Владимировна Сидорова - ЛОГИЧЕСКИЕ ОШИБКИ В ПИСЬМЕННЫХ РАБОТАХ УЧАЩИХСЯ	305
41. Александра Стојанова, Мирјана Коцалева, Наташа Стојковиќ, Билјана Златановска - ПРИМЕНА НА VARK МОДЕЛОТ ВО ПРОЦЕСОТ НА УЧЕЊЕ	311
42. Анета Стојановска-Стефанова, Марија Магдинчева-Шопова - ПРЕДИЗВИЦИТЕ ОД ПОЛИТИЧКАТА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА ЗА ДРЖАВИТЕ	319
43. Aleksandra P. Taneska, Blagojka Zdravkovska-Adamova CREATING SYLLABUS AND DEVELOPING GRADING CRITERIA FOR MACEDONIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES AT SEEU ACCORDING TO NEEDS BASED ANALYSIS	327
44. Ольга Тихонова - И.В. ГЁТЕ КАК КИНОПЕРСОНАЖ: К ПРОБЛЕМЕ ДИАЛОГА ЛИТЕРАТУРЫ И КИНО	337
45. Марија Тодорова, Весна Продановска-Попоска - ГЛАСОВНИТЕ СИСТЕМИ НА ШПАНСКИОТ И НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	345
46. Емилија Тодоровиќ - ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: УЧЕЊЕ ПРЕКУ РАБОТА-НОВ КОНЦЕПТ ЗА ПРАКТИЧНА ОБУКА ВО ТЕХНИЧКОТО ОБРАЗОВАНИЕ	351
47. Elena Trajanovska, Maja Gjurovikj, Biljana Ivanova - STANDARDS-BASED EDUCATION IN ACHIEVING LANGUAGE INTEROPERABILITY	357
48. Nina S. Ćeklić - NARRATIVE-STYLISTIC FEATURES IN THE NOVEL LETTERS TO DANILO KIŠ BY FILIP GAJIĆ	365
49. Уљянова Марина Алексеевна - ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СЕМАНТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ СЛОВА ВЗГЛЯД	373
50. Славица Урумова-Марковска - ПРОСВЕТИТЕЛСКИОТ ЛИК НА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ВО ПРЕДАНИЈАТА И ЛЕГЕНДИТЕ	383
51. С.Н. Филошкина, Ж.А. Борискина - АВТОР В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ (НА МАТЕРИАЛЕ КНИГИ Г. ГРИНА “Getting to Know the General. The Story of an Involvement”, 1984.)	391
52. Наталија Хабарова - АНГЛИЙСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В СРЕДСТВАХ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ	397
53. Ольга Швецова - ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ «ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОЭМЫ» А.С. МАКАРЕНКО	407
54. Васко Шутаров - КУЛТУРА И КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА	415

ПРОСВЕТИТЕЛСКИОТ ЛИК НА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ВО ПРЕДАНИЈАТА И ЛЕГЕНДИТЕ

Славица Урумова-Марковска

м-р, Докторанд на Институтот за Национална историја,
caci87@yahoo.com

Апстракт

Прилогот претставува краток преглед на ликот на Климент Охридски, изработен врз основа на постоечката избрана од нас историска литература и литературата посветена на просветителскиот лик на Климент Охридски.

Просветителскиот лик на Климент Охридски се разгледува врз избрани мотиви кои се среќаваат во македонското народно творештво. Целта на трудот е да укаже и оцени неговата улога и заслуга за развојот на словенската писменост и книжевност. Работејќи на македонска територија, плодовите од неговата работа пред сè, ги ползувале македонските Словени. Затоа во македонскиот народ за него живее легендата што го велича и слави како прв просветител и книжевник.

Клучни зборови: *Климент Охридски, Учител, Историја, Предание, Дејност*

Климент Охридски (830/835-916)

Од сите ученици на Кирил и Методиј, со резултатите на својата просветна и книжевна дејност, како најзначајна личност се истакнува Климент Охридски.

Изворите за животот и дејноста на св. Климент Охридски се бројни и главно се пишувани на: грчки, словенски и латински јазик. Овде спаѓаат најважните извори, грчките, меѓу кои предноста ја добива грчкото опширно житие (*Пространо житие*) за св. Климент Охридски, напишано од Теофилакт од XI век, по потекло Грк. Вториот грчки извор го претставува *Краткото житие или Охридска легенда* на св. Климент од охридскиот архиепископ Хоматијан, исто така, по потекло Грк од XIII век.¹ Обете житија биле пишувани според некое трето, словенско, што се загубило. Затоа сите податоци во нив не се веродостојни.

Животот и црковно-просветна дејност на Климент Охридски

Ни до денес не е утврдено каде бил роден Климент. Најверојатно е дека потекнувал од средината на Македонските Словени (со историско име *Славини* или *Склавени*).

И годината на раѓањето не е позната. Треба да се смета околу 830-835 година. Не се знае ни каде се школувал. Само се нае дека бил многу образован.

Се мисли дека на браќата Кирил и Методиј им се приклучил уште пред

¹ Вера, Антиќ. *Историја на македонската средновековна книжевност*. Скопје: Детска радост 1997, 131.

заминувањето во Моравија и дека учествувал во подготовките на Моравската мисија. Во Моравија играл видна улога, како еден од нивните најблиски соработници. Од таму се вратил со групата што преку Белград стигнал во Преслав.

Како што рековме веќе, од Преслав бил испратен со специјална црковно-просветна мисија во областа Кутмичевица (според некои и затоа што бил родум од тој крај). Покрај успешното организирање на Охридскиот центар, тој таму развил и многу плодна и разновидна дејност.

Особено е значајна неговата просветителска дејност. Според легендата, во секоја енорија имал по триста и триесет ученици со кој работел дење и ноќе: на едни им покажувал како се пишуваат буквите, на други им ја објаснувал смислата на пишувањето, а трети упатувал што и како да пишуваат.

По седум години поминати во така интензивна и полезна работа во Кутмичевица, Климент бил повикан од новиот бугарски цар (Симеон) да се врати во Преслав. Потоа бил испратен за епископ во областа Дремвица или Велица. Каде се наоѓала таа област и што работел таму – ни до денес не е утврдено. Се претполага дека тоа била некоја заостаната област и дека во неа бил упатен на работа со исти цели и задачи како и во Кутмичевица.

Пред крајот на животот Климент пак се вратил во Охрид. Ова се толкува како негова желба да ја дочека смртта во родното место и донекаде ја потврдува претпоставката дека потекнувал од тој крај. Умрел во 916 година.

Улога и значење на Климент Охридски

Во историјата на литературата високо се оценува значењето на личноста на Климент Охридски и неговата улога и заслуга за развојот на словенската писменост и книжевност.

Климент бил образован и способен словенски учител и просветител. Покрај неуморната секојдневна научно-просветителска работа меѓу словенското население, негово дело е големиот Охридски просветно-книжевен центар. Излезените од тој прв словенски универзитет 3.500 негови ученици, кои понатаму ја ширеле словенската писменост, се најарен доказ за неговиот огромен придонес на словенската култура воопшто.

Покрај тоа, Климент е творец на голем број преводни и оригинални дела. Иако сите по својот карактер спаѓаат во црковната книжевност, некои од нив имаат голема литературна-историска, а наместа и чиста литературна вредност. Затоа и се смета дека всушност со неговото дело започнува литературната историја на Јужните Словени.

Климент Охридски има посебно значење за македонската литература. Без оглед на тоа што сигурно не е утврдено неговото македонско потекло, факт е дека работел на македонска територија, дека плодовите од неговата работа пред сè, ги ползувале македонските Словени. Затоа во македонскиот народ за него живее легендата што го велича и слави како прв просветител и книжевник.

Преданијата за свети Климент Охридски

Изворите на преданијата и легендите можат да се најдат во житијата за Климент Охридски, а некои од нив претставуваат и плод на народната фантазија, преплетена со повеќе библиски елементи, или мотиви потполно преземени од Библијата. Ваквите елементи соодетствуваат со одредена дејност на светецот од

една страна, а од друга страна, на Христос. Такви аналогни елементи постојат во оние верски преданија чија содржина ја сочинуваат чудата со исцелителска природа. На таков начин се создадени верските преданија за светите Климент и Наум Охридски. Во овој случај главната тенденција на составувачите на ваквите творби, констатира Велев, е преку нивната содржина на светецот да се поистовети со библиската личност и да се зацврсти светителскиот култ, така што во народните творби култот на светците во споредба со оној на житијата покажуваат позасилени психолошки сфери, збогатувајќи ја духовната имагинација на народот².

Најраното објавено предание за Климент Охридски „Свети – Климентовата стапалка“, го имаат објавено браќата Миладиновци.³ Втората легенда „Свети Климентије (Аклемије)“, е објавена во списанието „Босанска Вила“, во Сараево, во 1887 година од босански свештеник. Неколку преданија и тоа: „За Здеглавје и Белица или првите св.Климентови епископии Главиница и Велица“ и преданието „За Девол и Панс“, ги има објавено Кузман Шапкарев во неговиот Зборник со македонски народни умотворби.⁴ Бранислав Нушиќ во својата книга „Крај обала Охридског језера. Белешке из 1892 г.“, го забележал преданието за сидањето на манастирите Св. Климент и Св. Наум.⁵ По ослободувањето преданијата за св. Климент Охридски собирал и објавувал Наум Целакоски.⁶ Погolem број на преданија за него има објавено и Вера Антиќ во зборникот „Климент и Наум Охридски во народната традиција“.⁷ Дел се собрани од Танас Вражиновски и презентирани на јавноста во стилизирана форма со што загубиле дел од својата автентичност.

Преданијата и легендите за Св. Климент Охридски, беа предмет на проучувања на некои македонски истражувачи:

- Харалампе Поленаковиќ со трудот „Климент Охридски, живот и дејност“ (четвртото поглавје му го посветил на св. Климент Охридски во народното предание)
- Трајан Митревски - „Свети Климент Охридски во историско-богословската светлина“ (св. Климент Охридски во народното сознание и предание)
- Вера Антиќ – Предговор кон зборникот „Климент и Наум Охридски во народната традиција“
- Томе Саздов – Прилог, „Народните преданија за Климент и Наум“
- Танас Вражиновски - Прилозите, „Култот на Свети Климент Охридски во народната традиција“, „Култот на светите Климент и Наум Охридски“,

² Илија, Велев. *Свети Гаврил Лесновски во книжевната традиција*. Скопје: Менора 1996, 170.

³ Миладиновци. *Зборник*. Скопје: 1962, 481.; Танас, Вражиновски. *Македонски историски преданија*. Скопје: Матица македонска, 1992, 36.

⁴ Кузман, Шапкарев. *Зборник от български народни умотворения*. Софињ: 1891-1894.; Т.Вражиновски. *Македонски...* Скопје, 1992, 36.

⁵ Харалампие, Поленаковиќ. *Климент Охридски живот и дејност, Книга за Климент Охридски*. Скопје: 1966, 63 и 67.; Т. Вражиновски. *Македонски...* Скопје, 1992, 36-37.

⁶ Наум, Целакоски. *Народни преданија за Климент Охридски*, „Културен живот“, Скопје 1974, бр. 1-2, 21-24 и *Народни преданија за Григор Прличев и Климент Охридски*, „Развиток“, Битола 1974. бр. 2, 171-174.; Т. Вражиновски. *Македонски...* Скопје, 1992, 37.

⁷ Вера, Стојчевска – Антиќ. *Климент и Наум Охридски во народната традиција*. Скопје: 1982, 9–21.; Т. Вражиновски. *Македонски...* Скопје, 1992, 37.

„Културолошки аспект во проучувањето на преданијата и легендите за светите Климент и Наум Охридски“

- Ермис Лафазановски - Прилог, „Типолошката и мотивската класификација на преданијата за свети Климент Охридски“
- Марко Китевски – „Свети Климент Охридски чудотворец во споменот на народот“
- Цветан Грозданов – „Портрети на светителите од Македонија од IX-XVIII век“ (Скопје: 1983, 38-104)

Преданијата за Климент Охридски беа предмет на истражувања и на бугарската фолклористика:

- Цветана Романска во трудот „Климент и Наум во народните преданија“.

Преданијата и легендите за св. Климент Охридски се поврзани со одделни настани:

ЗА ВРЕМЕ НА ЖИВОТОТ	ПО НЕГОВАТА СМРТ
<p>Учеството во моравската мисија;</p> <p>Престојот кај бугарскиот цар Борис и еговото доаѓање во Македонија, во Охрид, каде што го поминал најголемиот дел од својот живот;</p> <p>Неговата голема просветителска и учителска дејност.</p>	<p>Паѓањето на Македонија, градот Охрид под турско ропство;</p> <p>Култот на св. Климент присутен во животот на народот</p>

Можеме да одредиме соодветни групи на преданија засновани врз дејноста на Светите Климент и Наум Охридски:

1. *Биографски преданија* – оваа група ја сочинуваат ограничен број творби, но биографски елементи наоѓаме во повеќе поделни преданија и легенди;

ПРЕДАНИЕ ЗА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ^{<?>}
<p>Преданието во својата основа го има житието на Теофилакт Охридски.</p> <p>Ги содржи следниве моменти:</p> <p>а) издвојувањето на најдобрите ученици на браќата Кирил и Методиј</p> <p>б) престојот во Моравија</p> <p>в) односот на Германците кон Св. Климент и неговите другари</p> <p>г) преминувањето на Дунав</p> <p>д) престојот кај цар Борис</p> <p>ѓ) пристигнувањето во Охрид</p> <p>е) просветителската и учителската дејност на Св. Климент и Наум Охридски во Охрид и околината.</p>

2. *Светите Климент и Наум Охридски – исцелители (чудотворци)*, голем дел од оваа група преданија потекнуваат уште од времето кога светците биле живи, кога народот бил очевидец на нивната дејност, а мал дел се појавуваат по нивната смрт (во чија основа стои чудото). Оваа група е

најобемна. Учеството на светците во оздравувањето на болните има два начина:

- Преку непосредно учество (со директен контакт):
  - Светците даваат совети што треба да се стори за да оздрави болниот
  - Со посредство на лековити тревки и течности⁸.
- Преку чудото⁹ (со посредство на сон) – изградено по примерот на Чудата што ги вршел Христос и другите светци од Библијата;

3. *Светите Климент и Наум Охридски – просветители*, застапеноста на овие преданија е ограничена, но важна, бидејќи се укажува на нивото на просветеноста на нашиот народ и настојувањата на Св. Климент и Наум Охридски да го опишанат и просветат населението во Охридско;

4. *Светите Климент и Наум Охридски – заштитници на градот Охрид и на нивните цркви и манастири*, Св. Климент главно е претставен како заштитник на Охрид од туѓите завојувачи, додека Св. Наум е прикажан како заштитник на својот манастир од претворање во џамија од страна на Турците и од секакви други природни непогоди и човечки зла;

5. *Светиклиментови траги*, оваа група преданија е ограничена, а ја сочинуваат преданија за места сврзани со името на Св. Климент¹⁰ (отиснати Климентови стапалки врз камења тие на неговиот коњ). Преданија за места сврзани со името на Св. Наум засега не се забележани.

---

⁸ Свети Климент ги познавал лековитите својства на растенијата, некои сам ги негувал (лен, синап, јачмен и сл.) Трајан, Митревски. Свети Климент Охридски во историско-богословската светлина. *Свети Климент Охридски 916-1966*. Скопје: 1962, 40.

⁹ Под чудо се подразбира настан кој настанува по силата на Господовото дејство, настан предизвикан од Него, во кој се исклучени секакви природни можности сами по себе и кои излегуваат надвор од вообичаениот ред на природата. Тоа значи дека тие се чувствуваат како појави коишто не можат да се објаснат со природни закони, па дури и се спротивни на тие закони. Танас, Вражиновски. *Народна традиција, религија, култура*. Скопје: Матица македонска 1999, 67.

¹⁰ Интересно е преданието за местото Климентица (крај Струга), според кое, името го добило од „школите и гимназиите на Свети Климент, кои биле овде“. В. Антиќ. *Климент Охридски*, Студии. Скопје: 1986, 83.

ЛЕКУВАЧКАТА МОЌ НА МОШТИТЕ НА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ	
„Пространото житие“	Верското предание „Болната ќерка“, објавено од Вера Антиќ
<p><i>Ама иако така се оддалечи од нас и го напушти овој живот, сепак, неговата благодет не исчезна. Дури и останките на учителот и сега уште извршуваат благодетјанија, лекувајќи секое страдање и секоја болест.<?></i></p>	<p>Во оваа легенда се зборува за чудотворната моќ на Климентовата рака, која била сопственост на некој манастир. Владиката им ја позајмувал на болните и со самото бакнување таа успешно лекувала.<?> На овој начин болната ќерка на еден лекар била оздравена од моштите на св.Климент (од бакнување на неговата рака)<?></p>

Во врска со лекувачката моќ на моштите на Св. Климент Охридски во една служба посветена нему стои: „Клименте, храмот твој е лекарство за душата, гробот твој – извор на исцеленија, правот што многу ги мачи бесовите, а славиот лик твој – утеха за ожалостените“.¹¹ Па така, за појавата на разни преданија и легенди за чудотворната моќ на моштите на светците заклучуваме дека постојат два извора:

- Првиот произлегува од житијата на светците, потоа од разни црковни служби и посланија на свештениците;
- Вториот е производ на народното верување, кое послужило за создавање на самостојни преданија, без влијание на житијата е од поново време.

Исцелителската моќ на светците доаѓа до израз преку:

Молитва;

Лекувачките извори (настанати по нивна желба);

Моштите на светците;

Чудотворните икони на светците.

Како што е познато **моштите на св. Климент** се наоѓале во неговиот гроб во манастирот Св. Пантелејмон. Кога овој манастир бил претворен во џамија, тие биле пренесени во црквата Св. Богородица – Перивлепта (или Нов Св. Климент). До 1941 год. тука се зачувале моштите на светецот, но без черепот и една коска од раката. Турците главата од светите мошти ја однеле во Св. Антониј, Св. Арангел или во Св. Јован Продромос во Бер.¹² Другите мошти поради трговија биле распарчувани.¹³

¹¹ Т. Митревски. *Отишриот...* Скопје: 1966, 135.

¹² В. Мирковиќ. *Православно монаштво и манастири*. Сремски Карловци 1920, 6.

¹³ Т. Вражиновски. *Фолклористичко...* Скопје: 2005, 107.

**СУДБИНАТА НА МОШТИТЕ НА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ
(МОТИВОТ КРАДЕЊЕ НА МОШТИТЕ)**

Оваа легенда е единствениот пример во кој се наведува дека главата и рацете на светецот биле украдени и однесени во други манастири: *Еден сиромав рогузинар му ветил на лекарот дека може да ја донесе Климентовата рака, ако за тоа добие една ока злато.* Каде се наоѓала раката на светецот во легендата не се наведува, туку се вели дека неа ја чувал некој владика, во некој далечен манастир.^{<?>}

Дел од моштите се наоѓаат во еден крст во охридската црква Св. Никола. Остатокот биле пренесени во охридската црква Св. Никола Ѓеракомија во 1925 год. Тука е раката од сребро, додека лисната коска е во кутија.¹⁴ Една коска од неговата рака се чува во софиската црква Св. Седмочисленици, пренесена во 1913 год. од бившиот митрополит Борис.¹⁵ Дел од моштите на св. Климент во 1990 год. се втемелени во соборната црква Свети Климент Охридски во Скопје, дел се ставени во црквата Св. Софија во Охрид¹⁶ (при нејзиното повторно осветување во 2002 година). Со обновувањето на црквата св. Климент Охридски во Плаошник неговите мошти се чуваат во неа. Постапувањето на дел од моштите на св. Климент во соборната црква во Скопје и пренесувањето на остатокот на моштите во црквата *Св. Пантелејмон* на Плаошник, Вражиновски, смета дека ова претставува „нов бран за развојот на неговиот култ, кој придонесува за интегративната функција на Климентовите мошти кај македонскиот народ“¹⁷.

Заклучок

Во историјата на литературата високо се оценува значењето на личноста на Климент Охридски и неговата улога и заслуга за развојот на словенската писменост и книжевност.

Климент бил образован и способен словенски учител и просветител. Климент е творец на голем број преводни и оригинални дела. Иако сите по својот карактер спаѓаат во црковната книжевност, некои од нив имаат голема литературна-историска, а наместа и чиста литературна вредност. Затоа и се смета дека всушност со неговото дело започнува литературната историја на Јужните Словени. Работел на македонска територија. Плодовите од неговата работа пред сè, ги ползувале македонските Словени. Затоа во македонскиот народ за него живее легендата што го велича и слави како прв просветител и книжевник.

Библиографија:

1. Велев, Илија. *Свети Гаврил Лесновски во книжевната традиција*. Скопје: Менора 1996.
2. Вражиновски, Танас. *Македонски историски преданија*. Скопје: Матица македонска, 1992.

¹⁴ Леонтије, Павловиќ. *Култови лица код Срба и Македонаца, Историско-етнографска расправа*. Смедерево: 1965, 15.; Т. Вражиновски. *Фолклористичко...* Скопје: 2005, 108.

¹⁵ Х. Поленаковиќ. *Климент...* Скопје: 1966, 26.

¹⁶ Според народната традиција, се додека моштите на Св. Климент се наоѓале во Охрид, никој од народот охридски не се жалел на главоболка. Никола, Джеров. *Живата легенда на Охрид*. Софија: 1934, 15.

¹⁷ Т. Вражиновски. *Фолклористичко...* Скопје: 2005, 108.

3. Вражиновски, Танас. *Народна традиција, религија, култура*. Скопје: Матица македонска 1999.
4. Вражиновски, Танас. *Фолклористичко-етнолошки прилози*. Скопје: Матица 2005.
5. Джеров, Никола. *Живата легенда на Охрид*. Софија: 1934.
6. Леонтије, Павловиќ. *Култови лица код Срба и Македонаца, Историско-етнографска расправа*. Смедерево: 1965.
7. Миладиновци. *Зборник*. Скопје: 1962, 481.; Танас, Вражиновски. *Македонски историски преданија*. Скопје: Матица македонска, 1992.
8. Мирковиќ, В. *Православно монаштво и манастири*. Сремски Карловци 1920.
9. Митревски, Трајан. *Опишнатиот живопис на св. Климент Охридски*, Свети Климент Охридски 916-1966. Скопје: 1966.
10. Митревски, Трајан. Свети Климент Охридски во историско-богословската светлина. *Свети Климент Охридски 916-1966*. Скопје: 1962.
11. *Народни преданија за Григор Прличев и Климент Охридски*, „Развиток“, Битола 1974. бр. 2.
12. Павловиќ, Леонтије. *Култови лица код Срба и Македонаца* (Историско-етнографска расправа). Смедерево: 1965.
13. Поленаковиќ, Харалампие. *Климент Охридски живот и дејност, Книга за Климент Охридски*. Скопје: 1966.
14. Стојчевска – Антиќ, Вера. *Историја на македонската средновековна книжевност*. Скопје: Детска радост 1997.
15. Стојчевска – Антиќ, Вера. *Климент и Наум Охридски во народната традиција*. Скопје: 1982.
16. Стојчевска – Антиќ, Вера. *Климент Охридски*, Студии. Скопје: 1986.
17. Целакоски, Наум. *Народни преданија за Климент Охридски*, „Културен живот“, Скопје 1974, бр. 1-2.
18. Шапкарев, Кузман. *Сборник от български народни умотворения*. Софија: 1891-1894.